

การให้ความรู้เรื่อง การประชากรศึกษา แก่ชาวไทยมุสลิม ผ่านระบบ การศึกษานอกโรงเรียน

ดร.โมหัมมัด อับดุลกาเดร์
ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษา
นอกระบบโรงเรียน จังหวัดยะลา

ความตั้งใจของผู้ที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคม ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่า Chang Agent นั้น ไม่ว่าจะเขาจะเป็นอะไร เป็นครู เป็นนักบวช เป็นนักสังคมสงเคราะห์ เป็นพัฒนากร เป็นนักเกษตร เป็นผู้เชี่ยวชาญหรือที่ปรึกษาต่างๆ ประดามี และโดยเฉพาะ

นายแพทย์นักวางแผนครอบครัวทั้งหลาย จะมีจุดมุ่งอยู่อย่างเดียวและเหมือนกันหมด คือ "มาให้ผมช่วยคุณให้เปลี่ยนแปลงจากเดิมเถิด หรือมาเถิดมาให้ผมช่วยคุณเปลี่ยนจากสภาพปัจจุบันนี้" บางท่านอาจไม่ยอมรับ แต่คิดให้ดีและคิดให้ลึกซึ้งแล้ว นั่นคือจุดหมายปลายทางที่แท้จริง

ผู้เป็นครูจะเปลี่ยนแปลงศิษย์ให้อ่านออกเขียนได้ รู้จักคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาได้ นักบวชอยากเปลี่ยนให้ประชาชนเลิกหลงอบายมุข ท้าวมักประกอบคุณธรรมทางศาสนา นักสังคมสงเคราะห์อยากเปลี่ยนแปลงสภาพของประชาชนที่ยากจนข้นแค้นให้พ้นจากความทุกข์ นักพัฒนาอยากเปลี่ยนแปลงให้ประชาชนรู้จักรวมกลุ่มพัฒนาสภาพต่างๆ ที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น นักเกษตรอยากเปลี่ยนแปลงสภาพเกษตรกรให้รู้จักใช้ปุ๋ย ให้เทคโนโลยีใหม่ๆ ผู้เชี่ยวชาญและปรึกษาต่างๆ ก็จะช่วยให้คนสามารถจัดการหรือสร้างการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ตามที่ตนได้รับมอบหมาย และขณะนี้พวกเราเหล่านายแพทย์ นักประชากรศึกษาและนักวางแผนครอบครัวก็อยากเปลี่ยนแปลงสภาพของสังคมปัจจุบัน คือบรรดาประชาชนที่ไม่เคยรู้หรือยังไม่วางแผนครอบครัวนั้นมาวางแผนกันเถิด ซึ่งความจริงเราก็ทำมานานแล้ว ดำเนินมาบ้างน้อยบ้าง จึงได้มีการสัมมนาครั้งนี้เพื่อจะทำงานก้าวหน้ายิ่งขึ้น

ความสำเร็จมากหรือน้อยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์และสภาพของสังคมนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ดำเนินงานเป็นสำคัญ มนุษย์จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ต้องมีองค์ประกอบสามประการ 1. เขาต้องรู้ และเข้าใจว่าจะอะไร อย่างไร 2. เขาต้องเชื่อใจและมั่นใจว่าสิ่งนั้นดีและ 3. ต้องมีทักษะ คือ สามารถทำได้ องค์ประกอบทั้งสามนี้เรียกว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ การจะให้คนเปลี่ยนแปลงจากไม่รู้ไม่รู้ นั้น เราอาจใช้วิธีบอก ออกอากาศทางวิทยุ ออกภาพทางทีวี. พิมพ์เอกสารแจก แต่การจะให้คนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติ คือให้เชื่อใจและมั่นใจว่า การวางแผนครอบครัวดีนั้นจะต้องใช้กระบวนการที่แตกต่างกัน ต้องให้เขามีโอกาสคิด อภิปราย ดูผลสำเร็จหรือได้รับคำแนะนำจากผู้นำที่ประชาชนยอมรับ สำหรับประการที่สามนั้นจะต้องมีการฝึกฝน ทดลอง และทำจริงจึงจะเกิดทักษะได้ แล้วทำอย่างต่อเนื่องทั้งหมดนี้เราเรียกว่ากระบวนการศึกษา และกระบวนการศึกษาที่นำไปใช้ในวงการผู้ใหญ่เราเรียกว่า “วิชาชีพนักศึกษานอกโรงเรียน”

งานประชากรศึกษาหรือการวางแผนครอบครัวในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีความละเอียดอ่อนมากกว่านั้นอีก คือ 1. ต้องใช้วิชาชีพนักศึกษานอกโรงเรียนบวกกับวิชาแพทย์ 2. เข้าใจจิตใจผู้ใหญ่ 3. เข้าใจปรัชญาชีวิตหรือเรียกตามศัพท์ธรรมดาคือ ขนบธรรมเนียมประเพณีและ 4. ภาษาที่จะสื่อความเข้าใจกับกลุ่มชนบางกลุ่ม บางระดับอีกด้วย เพราะผู้ที่เป็เป้าหมายในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น คือ ผู้ใหญ่ไม่ใช่เด็ก ๆ ฉะนั้นวิธีการพูด วิธีการปฏิบัติต้องตระหนักอยู่เสมอว่าเรากำลังพูดกับ

เรื่องภาษาไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส บางส่วนของจังหวัดสตูล และบางส่วนของจังหวัดสงขลา ยังไม่สามารถสื่อความเข้าใจด้วยภาษาไทยก็ยังมีอยู่ เรื่องนี้เป็นเรื่องที่จะต้องคิดด้วยความลึกซึ้ง และจริงใจ

ผู้ใหญ่ไม่ใช่เด็ก ๆ และกำลังพูดเรื่องลับเฉพาะ เรื่องส่วนตัวด้วย ถ้าจะให้เข้าใจง่าย เรียกว่าพูดเรื่องในมุ้ง ฉะนั้นการพูดจะต้องมีสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยทั้งสถานที่ วิธีพูด และอุปกรณ์ที่จะช่วยให้เข้าใจ ไม่ใช่ให้เจ้าหน้าที่ระดับปกติที่ไม่ได้รับการอบรม ไปพูดแบบง่าย ๆ ซึ่งจะเกิดผลเสียมากกว่าผลดี

สำหรับปรัชญาชีวิตหรือที่เราเข้าใจว่าขนบธรรมเนียมประเพณีนี้ก็เป็นส่วนสำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้ดำเนินงานจะต้องศึกษาและเข้าใจ เช่น คำขวัญที่ว่า “ลูกมากจะยากจน” มีลูกหนึ่งคนจะจนเจ็ดปี” นี้คือตัวอย่างคำขวัญที่ขัดต่อปรัชญาชีวิตของผู้ที่ถือศาสนาอิสลามหรือที่เราเรียกว่า “ชาวไทยมุสลิม” ตามหลักความศรัทธาของศาสนาอิสลามนั้น ความรวยความจนเป็นเรื่องของพระเจ้าเป็นเจ้าที่จะบันดาล มนุษย์มีหน้าที่พยายาม อีกแง่หนึ่งคำขวัญที่กล่าวมาแล้วดูเหมือนจะไม่มีข้อพิสูจน์ที่แน่นอนเสมอไป เรียกว่า ไม่ Scientific คนมีลูกมากอาจร่ำรวยก็ได้ การมีลูกน้อยมิได้เป็นหลักประกันว่าเขาจะรวยได้ วรรคสุดท้ายนั้นยิ่งร้ายใหญ่เหมือนกับยุให้พ่อลูกเป็นศัตรูกัน ผมจึงคิดคำขวัญใหม่ที่ “ไม่ขัดกับสภาพความเชื่อหรือปรัชญาชีวิตของชาวไทยมุสลิม คือ “ลูกมาก ง่ายมาก” คำนี้ยังช่วยขยายความเข้าใจการวางแผนครอบครัวนั้นคือ การสร้างความสมดุลระหว่างรายได้กับรายจ่าย ถ้ามี

ลูกมากต้องเร่งพัฒนาตนเอง เพิ่มพูนรายได้ซึ่งเมื่อคนมีความรู้เพิ่มขึ้น มีรายได้เพิ่ม ความคิดอ่านอย่างรอบคอบก็เพิ่มตามไปด้วย การจำกัดจำนวนก็จะเกิดขึ้นเอง ดีกว่าที่จะลดจำนวน แต่มิได้เพิ่มพูนสมรรถภาพของตัวเองแต่อย่างใดเลย

ประการที่ดี คือ เรื่องภาษาไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส บางส่วนของจังหวัดสตูล และบางส่วนของจังหวัดสงขลา ยังไม่สามารถสื่อความเข้าใจด้วยภาษาไทยก็ยังมีอยู่ เรื่องนี้เป็นเรื่องที่จะต้องคิดด้วยความลึกซึ้ง และจริงใจ การที่จะสื่อความเข้าใจในเรื่องลับเฉพาะบางประการต้องอาศัยความละเอียดอ่อนทางภาษาช่วยอย่างแน่นอน ผู้รับที่มีทักษะทางภาษาไทยน้อย ๆ จะไม่สามารถรับคำอธิบายที่เป็นทางเทคนิคและละเอียดได้ ปัจจุบันศูนย์วิจัยการยางได้เป็นสถาบันแห่งแรกที่เข้าใจเรื่องนี้อย่างลึกซึ้งจริงจัง โดยได้ส่งเจ้าหน้าที่ ๆ จะต้องเข้าถึงประชาชน เข้าถึงเจ้าของสวนยางในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เข้าร่วมการอบรมภาษาและขนบธรรมเนียมที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดยะลาเป็นเวลาสองสัปดาห์ ซึ่งเราได้ร่วมทำกันมาสองรุ่นแล้ว

อีกแง่หนึ่ง คือผลการค้นคว้าทางวิชามนุษยวิทยาของ Dr. Everett M. Rogers ในเรื่องการเผยแพร่ความคิดใหม่

เรียกว่า Diffusion of Innovation คำว่าความคิดใหม่หมายถึงสิ่งที่บุคคลยังไม่กระทำ แม้ว่าสิ่งนั้นจะไม่ใหม่แล้วก็ตาม เช่น การวางแผนครอบครัว แม้เรื่องนี้เราได้ทำมานานแล้ว แต่สำหรับบุคคลที่ยังไม่ปฏิบัติก็ยังคงถือว่าเป็นของใหม่สำหรับเขา Dr. Rogers ได้กล่าวถึงการตัดสินใจรับความคิดใหม่ของมนุษย์นั้นเขาจะผ่านกระบวนการต่าง ๆ รวม 5 ขั้นตอนด้วยกัน คือ (1) ขั้นค้นตัว (รู้) Awareness (2) ขั้นสนใจ Interest (3) ขั้นประเมินผล Evaluation (4) ขั้นทดลอง Trial และ (5) ขั้นปฏิบัติอย่างถาวร Adoption

สำหรับค้นตัวหรือรู้นั้นหมายถึงประชากรในเป้าหมายของเราได้รับข่าวสารไปแล้วแต่อาจยังไม่ได้รับความรู้ที่สมบูรณ์นัก มาถึงขั้นที่สอง คือ ขั้นสนใจ ขั้นนี้เขาจะเริ่มหาความรู้เพิ่มเติม โดยสอบถามหรือศึกษาจากแหล่งวิชาต่าง ๆ จะเป็นเอกสารหรือบุคคลก็ตาม ขั้นที่สามหมายถึง ขั้นประเมินผล ขั้นนี้เป็นขั้นที่เขาจะพิจารณาตัดสินใจว่าเขาควรหรือไม่ควรทำ เป็นกระบวนการทางใจ ขั้นที่สี่คือขั้นทดลอง ถ้าสิ่งนั้นสามารถทดลองได้แบบทีละน้อย ๆ ก่อนจะช่วยให้เขากล้าทดลองมากขึ้น เมื่อทดลองแล้วพบว่าสิ่งนั้นเหมาะสม สะดวกสำหรับเขาแล้ว เขาก็อาจจะตัดสินใจเป็นขั้นที่ห้า คือ การปฏิบัติอย่างถาวรต่อไป

เรื่องนี้เปรียบเทียบกับการเผยแพร่เรื่องประชากรศึกษานั้น เราอาจเผยแพร่ได้รวดเร็ว ถ้าเราใช้บรรดาเครื่องมือที่มีเพื่อสร้างความค้นตัว ให้เขารู้ว่าอะไร? แต่สำหรับขั้นที่สอง คือ ขั้นสนใจนั้นจะต้องมีการเตรียมการ แหล่งวิชา คือ การอบรมบุคลากร การพิมพ์เอกสาร เพื่อการบริการให้ความรู้เพิ่มเติมเพื่อจะ

ช่วยให้เขาประเมินผลได้เร็วขึ้นว่าเขาควรทดลองแล้ว หากขาดการต่อเนื่องอันนี้ข่าวสารขั้นต้นอาจหายไปและมีโอกาสสูญเปล่าได้มาก เพราะผลจากการวิจัยว่าผู้ที่ได้รับความรู้จากการฟังนั้น เมื่อออกจากห้องบรรยายไปแล้วจะเหลืออยู่ประมาณ 15% เท่านั้น สำหรับขั้นที่สี่คือขั้นทดลองนั้นยังสำคัญมากที่จะต้องเตรียมการรองรับการตัดสินใจ หากเขาตัดสินใจแล้ว แต่หาแหล่งบริการยาก ต้องเดินทางไกล ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก การตัดสินใจนั้นอาจจะลาลายหายไป

เมื่อปี ค.ศ. 1972 UNESCO ได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการศึกษาผู้ใหญ่กับการวางแผนครอบครัว ทั้งนี้เพื่อแก้ปัญหา การเผยแพร่แล้วขาดการต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านเสริมสร้างความเชื่อใจ และความมั่นใจในการวางแผนครอบครัว ซึ่งหลังจากเผยแพร่แล้วเกิดข่าวลือซอ้น ฉะนั้นประชาชนที่ได้รับข่าวสารแต่ปราศจากพื้นฐานที่จะสร้างทัศนคติที่ดีและความมั่นใจนั้น ทำให้กิจการต้องชะงักงัน

กลุ่มบุคคลในสังคม

Rogers ได้แบ่งกลุ่มบุคคลในสังคมเกี่ยวกับการรับและใช้ความคิดใหม่ ออกเป็น 5 กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีจำนวนคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ตามรูปข้างล่างนี้

1	2	3	4	5	2 $\frac{1}{2}$ %	13 $\frac{1}{2}$ %
					34%	16%

กลุ่มที่ 1 เรียกว่า นวัตกรรม (Innovator)

ในสังคมหนึ่ง ๆ จะมีนักคิดริเริ่มจริง ๆ ไม่มากนัก ตามรายงานของ Rogers มีอยู่เพียง 2 $\frac{1}{2}$ เปอร์เซ็นต์เท่านั้น นักคิดริเริ่มนี้มักจะถูกมองใน

ลักษณะผู้แหวกแนวของสังคม (Social Norms) เช่น คนคิดทำไฟฟ้า คิดทำรถยนต์ คิดขึ้นดวงจันทร์ คิดริเริ่มในสิ่งซึ่งสังคมทั่ว ๆ ไปหรือสังคมหนึ่ง ๆ ยังไม่เคยทำมาก่อน ตัวผู้คิดริเริ่มนี้จะเทียบตนเองกับบุคคลอื่นนอกกลุ่มของตน และจะเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่นนอกสังคม แต่จะเป็นบุคคลที่ไม่มีอิทธิพลในสังคมของตนเอง

วิธีใช้ จากความเข้าใจของกลุ่มบุคคลระดับริเริ่ม Innovator ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่นนอกสังคมของตน แต่จะเป็นบุคคลที่ไม่มีอิทธิพลในสังคมของตนเอง และมักจะถูกมองในลักษณะผู้แหวกแนวของสังคม ฉะนั้นการที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงแก่ชุมชนโดยเชิญบุคคลระดับสูงไปพูดชักชวนให้รับ และใช้ความคิดใหม่นั้นจะได้ผลน้อยมาก ทั้งนี้เนื่องจากสภาพช่องว่างทางความรู้ ทางประสบการณ์ ความเชื่อ และค่านิยมระหว่างบุคคลระดับนักริเริ่มหรือบุคคลระดับสูงในตำแหน่งหน้าที่หรือทางเศรษฐกิจนั้นจะห่างจากความรู้ ประสบการณ์ ความเชื่อและค่านิยมของประชาชนทั่ว ๆ ไป หรือประชาชนในชนบทนั่นเอง

กลุ่มที่ 2 เรียกว่า ผู้ยอมรับความคิดใหม่ อันดับแรก (Early Adopter)

กลุ่มที่สองไม่ใช่เป็นกลุ่มที่ริเริ่มคิดเองหรือทำเอง แต่เป็นกลุ่มที่ยอมรับความคิดใหม่ได้เร็วมาก ลักษณะของบุคคลในกลุ่มที่สองนี้อายุไม่สูงนัก มีฐานะดีในทางเศรษฐกิจ มีสถานภาพหรือตำแหน่งหน้าที่สูงในสังคม มีความเฉลียวฉลาดสูง เป็นที่ยอมรับนับถือในสังคม มีความใกล้ชิดกับเมืองใหญ่ อาจเป็นผู้ที่เดินทางเข้าเมืองใหญ่บ่อย ๆ ซึ่ง

เป็นที่มาของความคิดใหม่ บุคคลเหล่านี้ นิยมรับข่าวสารจากสื่อมวลชน จากวิทยุ จากโทรทัศน์ จากหนังสือพิมพ์ ฯลฯ กลุ่มนี้จะมีอยู่ประมาณ 13½ เปอร์เซ็นต์ ของสังคมหนึ่ง ๆ ซึ่งก็เป็นจำนวนที่ไม่ มากนัก

วิธีใช้ การเผยแพร่ความคิดใหม่ที่ ใช้สื่อมวลชนเป็นสื่อ นั้น ควรจะมุ่งไปสู่ บุคคลกลุ่มที่สองเป็นหลัก เพราะเป็น บุคคลที่นิยมรับข่าวสารจากสื่อมวลชน และยอมรับความคิดใหม่ได้เร็วมากด้วย

กลุ่มที่ 3 เรียกว่าผู้ตามอันดับแรก (Early Majority)

บุคคลที่อยู่ในกลุ่มผู้ตามอันดับ แรกมีจำนวนมากถึง 34% กลุ่มนี้นิยม รับข่าวสารจากปาก จากการบอกเล่าเป็น ส่วนใหญ่ การที่จะตัดสินใจในการรับ หรือไม่รับความคิดใหม่ มักจะไปปรึกษา และรับคำแนะนำจากบุคคลที่อยู่ในกลุ่ม ที่ 2 คือ ผู้รับความคิดใหม่อันดับแรก เมื่อตัดสินใจแล้วจะรับและใช้ความคิด ใหม่ด้วยความตั้งใจ

วิธีใช้ จากความเข้าใจสภาพและ ลักษณะของกลุ่มผู้ตามอันดับแรก คือ นิยมรับข่าวสารจากปากบุคคลและมัก จะปรึกษาและรับคำแนะนำจากกลุ่มที่ สอง ฉะนั้นการเผยแพร่ความคิดใหม่ที่ จะให้ถึงกลุ่มที่ 3 นี้ จะต้องอาศัยกลุ่ม ที่ 2 ช่วยแนะนำ ช่วยบอกกล่าวให้ดีกว่าการใช้สื่อมวลชนหรือการใช้บุคคล ในกลุ่มที่ 1 ไปแนะนำ

กลุ่มที่ 4 เรียกว่าผู้ตามอันดับหลัง (Late Majority)

กลุ่มผู้ตามอันดับหลังนี้มีจำนวน มากเท่า ๆ กับผู้ตามอันดับแรก คือมี จำนวนประมาณถึง 34 เปอร์เซ็นต์ของ

จำนวนคนในสังคมหนึ่ง ๆ ลักษณะของ ผู้ตามอันดับหลังนี้ได้แก่ผู้ที่ไม่ค่อยมีการ ติดต่อกับสังคมภายนอกมากนัก มักจะ อยู่ในท้องถิ่นของตนเองและรับข่าวสาร จากคำบอกเล่า มีลักษณะที่จะเชื่อหรือรับ ความคิดใหม่ ๆ ก่อนข้างจะยาก การ กระทำบางอย่างอาจทำโดยตามผู้อื่นมากกว่าการตั้งใจจริงของตนเอง

วิธีใช้ การที่จะเผยแพร่ความคิด ใหม่ให้แก่กลุ่มที่สี่นี้ ต้องเร่งการขยาย จำนวนการรับความคิดใหม่ของกลุ่มที่ สามคือผู้ตามอันดับแรกให้มาก จากการ เห็นแบบอย่างมา ๆ และคำบอกเล่าจาก กลุ่มที่สามจะทำให้กลุ่มที่สี่ตามไปเอง การคิดใช้สื่อมวลชนที่ดี หรือการใช้ผู้มี ตำแหน่งหน้าที่สูง ๆ หรือมีฐานะดีจาก ภายนอกเพื่อไปชักชวนเป็นครั้งคราว ให้รับความคิดใหม่นั้นจะไม่ได้ผลมากนัก แต่การใช้บุคคลในกลุ่มที่ 3 คือ กลุ่มที่มี ฐานะและความเป็นอยู่ใกล้เคียงกัน และ ด้วยการใช้เทคนิคที่ดี เช่น การจัด นิทรรศการ การจัดกิจกรรมพิเศษเพื่อ การเผยแพร่ความคิดใหม่ซึ่งให้บุคคล ในกลุ่มที่ 3 เป็นกำลังเป็นผู้ช่วยดำเนิน งานจะมีผลดีกว่ามาก

กลุ่มที่ 5 เรียกว่ากลุ่มล่าช้า (Laggard)

กลุ่มที่ 5 นี้เป็นกลุ่มที่เคร่งครัด ต่อประเพณีนิยม ไม่ค่อยได้ติดต่อกับคน ภายนอก มีพื้นฐานการศึกษาน้อย หรือ ได้รับการศึกษาในเวลาที่ผ่านมาแล้ว เป็นกลุ่มที่เชื่อความคิดใหม่ได้ยาก และ มักจะไม่เปลี่ยนแปลง

วิธีใช้ ผู้เผยแพร่ความคิดใหม่ควร รับทราบว่าในสังคมหนึ่ง ๆ ไม่ว่าสังคมใด จะมีบุคคลหรือกลุ่มที่ล่าช้านี้อยู่ถึง ประมาณ 16% ที่เชี่ยวชาญและไม่ ค่อยเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เพื่อป้องกันความ รู้สึกท้อใจของผู้ทำงานและป้องกันความ

รู้สึกรุนแรง อันอาจนำไปสู่การใช้อำนาจ บังคับซึ่งจะไม่เป็นผลแต่ประการใด

จากประสบการณ์พื้นฐาน คือการ ศึกษาทฤษฎีและผลการวิจัยต่าง ๆ ประกอบกับมีประสบการณ์ตรงในการ ปฏิบัติงานสนามระดับ Grass Root มาด้วยตนเอง ความเข้าใจชนบทรอบนิคม ประเพณีและภาษาของประชาชนในภาค พื้นที่ จึงได้วางโครงสร้างและดำเนินการ การการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ซึ่ง แปลจากภาษาอังกฤษว่า Functional Literacy and Family Life Planning Program ด้วยขั้นตอนดังนี้:-

ปี 2515 เริ่มปฏิบัติงานโดยมี คณะศึกษานิเทศก์การศึกษาผู้ใหญ่ในเขต ศึกษา 2 คือ ศึกษานิเทศก์การศึกษา ผู้ใหญ่จากเขตศึกษา 2 ศึกษานิเทศก์ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาสและสตูล ร่วมกับเจ้าหน้าที่จากกองการศึกษา ผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา ซึ่งอาจารย์ ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ ผู้อำนวยการกอง การศึกษาผู้ใหญ่เป็นผู้คัดเลือกส่งไป และมี Dr. George F. Aker ศาสตรา- จารย์การศึกษาผู้ใหญ่จากมหาวิทยาลัย ฟลอริดาเสตท สหรัฐอเมริกาเป็นที่ ปรึกษา

เริ่มด้วยการสำรวจข้อมูลสภาพ ต่าง ๆ ในด้านอาชีพ อนามัย การวาง แผนครอบครัว เศรษฐกิจ ความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดี และความ สัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนที่ต่างศาสนา โดยสำรวจจากข้าราชการสังกัดหน่วย งานต่าง ๆ ฝ่ายหนึ่งกับสำรวจจาก ประชาชนในสาขาอาชีพต่าง ๆ อีกฝ่าย หนึ่ง แล้วมาวิเคราะห์จัดลำดับความ สำคัญก่อนหลัง เขียนหลักสูตรจัดทำ แบบเรียนเป็น Programed Text คือ แบบเรียนสำเร็จรูป มีภาพตัวละคร และ เนื้อหาที่ไม่ขัดต่อหลักศาสนาและชนบ

ธรรมเนียมประเพณีของชาวไทยมุสลิม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีคำหลัก Key words ที่ช่วยให้อธิบายความคิดรวบยอด เช่น ลูกมาก-จ่ายมาก แบบเรียนเป็นลักษณะปลายเปิดเพื่อเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เราเรียกว่า “กระบวนการคิดเป็น” ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจที่ดีและมั่นคงด้วย จากนั้นก็เขียนคู่มือครูแล้วจัดอบรมครูให้สามารถสอนได้ตามคู่มือที่จัดทำแล้วนั้นต่อไป

ปัญหาที่เราประสบคือ หนึ่งรูปแบบการอบรม สองแนวทางการวางแผนครอบครัว ซึ่งบรรดาครูที่เข้ารับการอบรมมีปฏิกิริยาอย่างแรง

ในเรื่องรูปแบบการอบรมนั้นเรามีสมมุติฐานว่าถ้าจะสอนให้คนคิดเป็นทำเป็นและแก้ปัญหาได้ การอบรมครูก็จะต้องอบรมในรูปแบบเดียวกันที่เราหวังจะให้เขานำไปปฏิบัติ เราจึงลดการบรรยายแต่นำการค้นคว้าด้วยตนเอง อภิปรายด้วยเหตุผลแล้วฝึกทำจริงด้วยบรรดาครูที่เคยมองการฟังบรรยาย แบบหลับบ้างตื่นบ้างก็ไม่พอใจ แต่เราก็มีวิธีแก้ไขจนครูทุกคนสามารถอภิปรายและฝึกปฏิบัติจริงอย่างคล่องแคล่ว พอมีทักษะและความมั่นใจแล้วความอยากทำจริงก็เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

สำหรับแนวทางการวางแผนครอบครัวนั้น ก็มีครูอภิปรายอย่างรุนแรงว่าสอนไม่ได้แน่ ชาวบ้านจะต้องต่อต้านอย่างเด็ดขาด เราก็ใช้วิธีไม่ได้ตอบและไม่เสนอความคิด แต่ทดลองโดยเชิญชาวบ้านมาประมาณ 25 คน เมื่อจัดที่นั่งเป็นรูปวงกลมแล้ว ผมซึ่งรับทดลองเองลองป้อนคำถามว่าการวางแผนครอบครัวนี้ท่านคิดว่าทำได้ไหม? ท่านที่จะมีคนตอบว่าไม่ได้ ถ้าคนที่สองที่สามก็ตอบว่าไม่ได้ พอถามไปถึงคนที่ 10 ที่ 11 ก็

มีคนตอบว่าได้จุดนี้ผมก็ให้แบ่งกลุ่มออกเป็นสองกลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มเลือกประธานและเลขา เมื่อได้ประธานและเลขาแล้วผมให้กลุ่มที่หนึ่งอภิปรายเหตุผลที่ว่าไม่ได้มันเพราะอะไร? โดยพยายามจัดที่นั่งให้กลมและชิด ให้เวลาปรึกษาประมาณ 15 นาที แล้วก็เดือนเป็นระยะ ๆ เมื่อหมดเวลาให้ประธานรายงาน ปรากฏว่าที่บอกว่าไม่ได้ก็เพราะมีความเข้าใจว่าการวางแผนครอบครัวคือการทำแท้ง ส่วนที่บอกว่าได้นั้นคือการป้องกันการท้อง ผมไม่ได้สรุปแต่ขอให้ทั้งสองกลุ่มกลับไปสอบถามแหล่งวิชาที่เขานับถือ เช่น ผู้นำต่าง ๆ โด๊ะครู กำนัน ผดุงครรภ์ แพทย์ประจำตำบล โด๊ะอิหม่า แล้วแต่เขาถนัด ปรากฏว่าวิธีนี้กลายเป็น Multiplier Effect คือเป็นผลคูณ ให้มีการตื่นตัวอย่างกว้างขวางขึ้นต่อไป ครูผู้เข้าอบรมจึงประจักษ์ด้วยของจริงว่าการสอนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จนั้นไม่ใช่บอกบรรยาย หรือบังคับให้เชื่อแต่ชี้ทางให้นักศึกษารู้จักค้นคว้าหาหลักฐานจากของจริงในการนำไปสู่การตัดสินใจและการตัดสินใจด้วยเหตุผลนี้แหละช่วยให้เขายอมรับความคิดใหม่ได้อย่างถาวรกว่าด้วย

เราเริ่มโครงการ Functional Literacy and Family Life Planning Program ในจังหวัดปัตตานีเมื่อปี 2517 จำนวน 10 ห้องเรียน ปัจจุบันได้ขยายกลุ่มพื้นที่จังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส และสตูล ดำเนินการได้ปีละประมาณ 200 ห้องเรียนเศษหรือประมาณปีละ 6,000 กว่าคน ซึ่งเป็นการสร้างพื้นฐานที่ดีมากสำหรับความเข้าใจในเรื่องการวางแผนครอบครัว

สรุป

ในภาคสรุปนี้ ผมจะรวบรวมข้อ

คิดในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลและสังคมโดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ดังนี้.-

1. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์เป็นงานละเอียดอ่อนที่ผู้ทำจะต้องตระหนักกระบวนการต่าง ๆ คือ

- 1.1 วิธีการถ่ายทอดความรู้
- 1.2 เทคนิคการสร้างทัศนคติ

และ

1.3 วิธีการสร้างทักษะอย่างมีสัดส่วนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สมบูรณ์

2. การสื่อความเข้าใจ

2.1 คำนิยามปรัชญาและความเชื่อของบุคคลในสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.2 คำนิยามถึงลักษณะของสื่อและภาษาที่จะสื่อความเข้าใจกัน

3. การขยายความคิดใหม่

3.1 คำนิยามถึงขั้นตอนและการสร้างความพร้อมในแต่ละขั้นตอนตามแนวทางของ Rogers

3.2 คำนิยามถึงลักษณะของบุคคลในเป้าหมายและการทอดสะพานไปสู่ชนกลุ่มใหญ่

4. การประสานงาน

4.1 การประสานและทำงานแบบผสมผสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4.2 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดต่าง ๆ ได้ปูพื้นงานนี้มา

มากและกว้างขวางพอสมควรแล้ว หากได้ประสานความสามารถในการถ่ายทอด

การเผยแพร่ความคิดใหม่กับทักษะและอุปกรณ์อื่น ๆ ที่จำเป็นแก่กิจการประชากรศึกษาแล้ว เช่น ผู้ที่เรียนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จแล้วนั้นอยู่ที่ไหน?

จำนวนเท่าใด? เชื่อว่าเป็นอีกทางหนึ่งที่จะให้งานก้าวหน้าและประสบผลมากยิ่งขึ้นอย่างแน่นอน ■